

Div. folkminnen. mest från Dalby

Folkminnen

- mest från Torne härad -

berättade av

F. d. öboen J ö n s L e r s s o n,

Kabbarp pr Åkarp,

F. i Dalby 1839.

Arj 1930.

Upptecknade av Ingemar Ingers.

Under årens 1980-82.

(1952)

Om Dalby kyrka och kloster.

Där har vad två klocker i Dalby Kjärka för i tiden, men en gång di ringde så flö den ena klockan ud sinnom ly-¹⁾holled å närr i itt Kjarr. Så skolle di fö opp två kalla te di ble studa. Så skolle di spänna di for klocken å dra na opp. Å di skolle gå tianes did å fickj ente säj nåd, men när di hadde fåd na opp te kanten, så sa di: "Nu ske hon hid" å så sjonk hon igen. De Kjarrred lå där som banen nu går.

2)

I Gravs Kjärka där e en kille, å di hadde fårr si, ad di som hadde fallandesot di skolle did å drickja å de venned san-Hans-da, men de e många Herrans år sin.

I Dalby kongsgår där har vad kloster, å i klostored där va nunor. Å i Gravs Kjärka där e en där ing te kongsgåren - de e den västre porten - å fira alna där ongor³⁾ näen där står två kopperporta. Å där e en nunegång frå di å ing te Long. Men där va ingen å våga grava närr, for då va di rädda di skolle dö.

1) Ljudhålet. 2) Folketymologi för "Kraftskyrka" (krypta). 3) Under nedan.

Östan om kjärkan där liggjor en gravstén ude po
kjärregåren, å där liggjor en kong som hidde Haral.

Om Billebjer.

Där hænne i Sjöstorp ve Billebjer där va tröll,
di så di titt där. När glyttana rände där, så kasta di ud
pänja ti dom, å di skolle glyttana sprinja hömm me. Å så
kom där en hunna bagette. Å så skolle di kasta eryl te
hingge, å då passa hon po å plocka opp pänjana igen. - Där
e nyckleholli i en sten där po Billebjer.

Skogssnuvor i Dalby hästhage.

I Dalby hästahave där bode skaw-snúor. Di hadde
min moer sitt, di kom ing i stuan om vintorkvällana å
varmde si. Di va ente farlia. Di konne se dom fårreti,
men ente po ryggen, där skolle di va liasom en eg. Di så
dom allri om dan, men bårre om kvällana.

Bäckhästen.

Di sa di så bäckhästen där ude ve Pingmöllan, han
hål't sej där ve bäcken. Po den tiden skolle di liggja å

1) Framtill.

1) vöjta öjen. Å där va Annorsjons Hanna, å när hon då re hömm me hästana om kvällana å kom övor Pingvöllarebäcken, så kom han ette öjen å gickj i följe me di. Men när di kom när husen, så forsvant han.

Värulven.

3)

Värulven han skolle va i liktation som en hong, me röa yen. Där skolle va en i Dalby, som bode oppe ve Sannbyväjen.

Se såddent tala di om, når di va samlade om kvällana för i tiden.

Dec. 1921.

1) Vakta öken (hästarna). 2) Anders Jonssons. 3) Likhet, skapnad (sv verbet likta = likna).

1)
"jättestenarna" vid Södra Ugglarp.

Ve Ugglarp där va jättestena, po Söndr^A Ugglarp. Där va en stor tomt ing-häfnad me stena. Å så kom där en did å skolle ha gåren, å han körde veck dom allihoppa - de talte di om når ja tjente po Ularp. Men de gick ente. Dan ettor, som di hadde kört dom bort, så sto di där igen. Å sin så lo di dom ble där, så fick di stå där. Di stena-na står där den da som i da.

Oro i lagården på Södra Ugglarp.

Där va en gammal röjtare som gick å passa krejen. Å la-länjan lå tätt ve jättestenana. Å nen sa ti mi en maren: "Jins Larsen, ja ved ente va där e ve krejen, di skri-gor så farlet å där har vad såddent alló po dom i natt, å de hördes liasom di va lösa. Ja sad opp flere gånga å gick opp å så, men då va där injentinj, krejen lå i dårres bésar". De gick for han po den leen flere nåttor. Där va liasom nåd snack om ad där va spöge.

1) En domarering vid Södra Ugglarps gård i Bonderups socken, Fornä häråd. 2) Ryktare.

1) "Jormålare" i sockengränsen.

I Damljöcken ve Dalby där så ja bloss som sprant omkrinj po joren. De va jormålare. De va i såckenskäled mellom Dalby å Bonarp. Vi så dom titt om julen, när vi skulle gå po jula-leja.

2)

Troll i Krutladan.

Ve Krutladan där har vad så mied me tröll för. Men ja kan ente komma ed ihu nu. Men ja ska fråga min svågor om ed.

4)

Om Åsums-pågen.

Åsums-pågen han konne flere kånstor. Han ble stömd for rätta, men han kom ente. Så tredje gången så måtte di köra opp å hänta han te tinginged. Så når di kommor opp där, så gick di ing å sa te han: "Vaför har du ente mött i da?" "Ja har jo ente gjort nån fortröd" svarar han. - "Ja, men du e ålagt å infinna dej, å nu har du ente vad närvårande

1) Lantmätare. 2) Jula-lekar, sammankomster för lek och dans under jultiden. 3) Gärd i Hällestads socken. 4) Så kallades en i senare hälften av 1800-talet vida bekant "klok" vid namn Lars Mårtensson, bosatt i Åsum, Färs härad. Han hade lärt sina konstler hos en annan klok i Ilstorp. I Svedala finnes i våra dagar en person, kallad "den klåge", som har lärt hos Åsumspågen.

två gånga, å nu kommor vi for å hänta dej te Sjöbo. "Ja, ja kan jo jarna följa me", sa han. Å så skolle di sätta si opp po vöjnen, å så sa han: "Kör nu, om ni kan". Men då konne di ente få öjen å plåtten.¹⁾ Så sa länsmannen te han: "Ja så får vi väl gå" - men då konne di köra igen. (De e rekted sanning, for de har hänt i min tid.) Men där ble ingen rätttegång å. Så ble han fri, å så skötte han sin professjon igen, ännu tes han dö. Ja, han flytte te Stockholm te sist, å han ble så rij, så.

Ja så han en gång men han va i Åsoms, när ja va där å söjtte for en dräng. Han så farlet räli ud, han gick allti fram å tebaga å röga piva. Di kalla han for Lars Tann, han hadde en stor tann som sto lant udanom fläbben.

Där va en påg i Dalby hadde blöstyrning å hans

2)

moer kom te kommenalen å sa: "Ja kan väl få nån pänj, så ja kan söga for min påg hos Åsoms-pågen, han har jo hjolped så många". Så fickj hon de; de koste en krona for di som söjtte han. Så kom hon did, å då sior han te na: "Där går jo en bäck noranom hused där I bor. I tär jo vann å

1) Få hästarna ur fläcken. Detsamma har jag hört berättas om den s.k. Vinninge-kvinnan (se nedan). Poliserna, som skulle hämta henne till Malmö, kunde inte få vagnen ur stället så länge hon satt på. 2) Kommunalnämnden.

brönnen, men de ska I ente. I ska dricka å bäckjen." (Se de visste han, så där va en bäckj, å han hadde allri vad där!) "Så ska I ta å de vanned å hälla ginno en sikt, å dricka de. - Pågen ble dokti sin.

Där va en reste did å söjte for smör. Di konne ente få smör å körna. Å han kom did me koen. Å så sior Åsomspågen: "Se där e en som tar smöred for jär, men ja vill ente si vim de e." - Så ordinerer han dom nåd å gi körna, ^{å de hyski å,} där ble både smör å gräddde sin. - "Men nu ska du ente bry di om, om du får nån motgånga po väjen hömm, men ri du bara dina jömmne steg." (De konne han veda, så där skolle ble motgånga när han re hömm). Så når han kom ve Hasslemölla ve Vebre, så va hästen halt. Så va där en sme ude å knabba po sömmen, å hästen ble bra for en taga. När han då kommor ve Ularp, så härja den å halta po samma le, ännu te han kom tätt ve hömmed. Å när han då re övor Albärta å, ²⁾ så halta han ente ett tag mer.

1) Veberöd. 2) Bå i Esarps s:n, Barra h:d. -

I Skånska Dagbladets söndagsbilaga "Hemmet" den 11/3 1923 fanns en skildring av "Kloke Lars i Åsum", i anledning av hans efterlämnade maka, fru Olivia Wärrens sons nyligen timade frånfälle. Där omtalades ett Lars Wärrens i unga år började sin praktik i Åsum på flyt-talet och bedrev den till århundradets slut, då han flyttade till Männestad i Villands härad (alltså icke till Stockholm, som Jöns Larsson uppgivit), där han dog 1902.

Vinninge-kvinnan.

Vinninge-kvingan, hon konne ässe litt kånstor, den.
Så va de Annorsjinsen i Moshédlinge, han skolle söge na.²⁾

-Di skolle se om hon konne nåd. De va en stud som va sjug³⁾
for han. Så sa kvingan: "Lå voss ta nårr te Hanna."

Så bingor di itt kläde om kakkelons-bened å lo
dränjen ria nårr te Vinningekvingan. Å han viste na
kakkelonsbened å så sa hon: "Dår som I forer han bra, så
bler han nock dökti igen. Men hälsa du Annorsjinsen, så
han behöver ente gjärra säck å mej, for de kan han komma
te å må ille å."

Når di hadde itt knyde me si, så konne di se va di
söjte for. Så to hon opp de å så, så skrev hon reseft.

(Jöns Larssons hustru tillfogar: "Vinningekvingan hon har
en dotter som bor po Limhåmn å där har ja vad å söjt for
vark.")

Januari 1922.

1) I Vinninge, Hyby socken, Bara härad. De kloka källa-
des ofta efter platsen där de bodde (Åsoms-pågen, Longa-
kvingan m.fl.) 2) Anders Jönsson i Mosheddlinge (Esarps
s:n). 3) "Ta ner till Hanna."

Jöns Larssons lön såsom dräng omkring år 1860.

Ja e född den femte oktobor ättanhondratrettini,
å ja tjente frå ja va trettan år te ja gifte mej. Å de
va ättanhondrarsextisex ad ja gifte mej for fårste gång-
1)
en. När ja va tjuge år gammal, så hadde ja i lön:
Två hondra älor, de e trettittre kronor, i kontanta penga,
En tröja,
En blå hömmavävd vällmajs-kostym,
2)
Itt par värdes-böjfor,
3)
Två linntöj,
Itt par nystickade häsor å itt par forfytta,
å itt par stövla.

Tröskning med pläjel.

Så måtte ja täska me pläjel mer än två hondra
tynnor sä. Ja sad opp kloockan hal fira om marenen, å
task tåll trava om dan, sex före midda å sex ette midda.
Där va tåskeman åsse, å tåskemannen fick en skäppa for
vår tynne spennemål som han tarisk.
Jan. 1920.

1) Efter den första hustruns död blev Jöns Larsson
omgitt med sin svägerska. 2) Vardagsbyxor. 3) Skjortor.

<u>Register.</u>	<u>Sid.</u>
Avlöning för dräng	10
Billebjer.....	3
Bonderup	6
Bäckehästen	3
Dalby	2-4
Fallandesot	2
Herold, konung, begravnen i Dalby	3
Hästhagen i Dalby	3
Jornålare (Lantmätare)	6
Jättestenar	5
Kloster, Dalby	2
Kruttlådan	6
Kyrka, Dalby	2
Kyrkklocka, Dalby	2
Källa i kraftskyrkan (krypten) i Dalby	2
Lund - (underjordisk gång mellan Dalby och L.).....	2
Nunne-gång, se ovan.	
Sjöstorp (Dalby s:n).....	3

Register (forts.)

Skogsnyvor	3
Södra Ugglarp (Bonderup s:n)	5
Troll	3,6
Tröskning	10
Varulv	4
Vinninge-kvinnan	9
Åsums-pågen (stannar hästar, sökes för sjukdomar och tjuvgods, alivetsnde)	6-8.
